

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI: 853

ZEYNEP KORKMAZ
ARMAĞANI

Ankara, 2004

OGUZ GRUBU TÜRK LEHÇELERİNDE EŞ ANLAMLILIK (SYNONYMY)

Melek ERDEM

Giriş

Günümüzde dilciler tarafından genel olarak birden fazla kelimenin aynı kavramı yansıtmayacağı düşünülerek “bir kavrama bir kelime” ilkesi benimsenmektedir. Bu durumda tam olarak eş anlamlı sayılabilecek kelimelerin mevcudiyetinden ziyade, yakın anlamlı kelimelerin var olduğu düşünülmeyle birlikte, her ikisi de yaşayan eş anlamlı kelimeler arasında hafif de olsa bir anlam farkı bulunduğu veya farklı kullanım alanlarına sahip olduğu, A. Carnoy, W. E. Collinson, N. Goodman gibi bilim adamlarınca belirtilmiş ve eş anlamlılık konusunun felsefe ve mantık açılarından önemi üzerinde durulmuştur (Aksan 1978: 72-73). Aksan da “Eş anlamlılık sorunu ve Türk yazı dilinin eskiliğinin saptanmasında eş anlamlılardan yararlanma” adlı yazısında bütünüyle eş anlamlı sayılabilecek ifadelerin bu duruma gelebilmesi için uzun bir süre geçmesi gerektiğini belirterek eski Türk yazı dilinin en eski yazılı metinlerinde eş anlamlıların mevcudiyetinin uzun bir geçmiş gerektirdiğini dile getirmiştir (Aksan 1975).

60’lı ve 70’li yıllarda Katz ve Fodor’un yaptığı gibi üretici semantiğin etkisi ile karmaşık söz birimlerin (leksemelerin) semantik olarak “daha evvel mevcut olan” özelliklerini gösterme metodu ile çok yaygın olarak anlam veya bileşen çözümlemeleri (componential analysis) yapılmıştır. Tabii olarak bu yöntem eş anlamlıları göstermek için de kullanılmıştır (Persson 1990: 97).

Eş anlamlılık meselesi, Peşkovskiy’in çalışmaları öncülüğünde Rus dil bilimciler tarafından 1920’li yılların sonlarından itibaren dikkat çekmeye başlamış ise de Türk lehçelerindeki eş anlamlılık meselesi, an-

cak 1950'li yıllardan itibaren ele alınmaya başlanmıştır. Rus dil bilimcilerin çalışmalarında eş anlamlıların leksik ve gramatik olarak iki grupta ele alınması geleneği görülmektedir (Kuliyev 1997: 69). Gramatik eş anlamlılar da morfolojik ve sentaktik olmak üzere iki ayrı grupta incelenmektedir (Kuliyev 1997: 70).

Rus dil bilimcilerin çalışmalarından sonra diğer Türk lehçeleriyle beraber Oğuz grubu Türk lehçelerinde de eş anlamlılarla ilgili çalışmalar görülmeye başlanır. İ. Ş. Mamedov'un 1970'te ve 1986'da, A. M. Nagdaliyev'in 1980'de Bakü'de yayımladıkları çalışmalar Azerbaycan Türkçesindeki eş anlamlılar ile ilgilidir. Pigam Azimov'un *Türkmen Diliniñ Me-seleleri* (1969) adlı kitabında Türkmen Türkçesindeki eş anlamlılar ayrı bir bölümde incelenmiştir. V. Mesgudov (1962) ve A. Borcakov'un (1989) Türkmen Türkçesinde eş anlamlılarla ilgili yazılarının (Kuliyev 1997: 74-75) yanı sıra Y. Çöññäyev de *Häzirki Zaman Türkmen Diliniñ Leksikologiyası* (Aşgabat 1972) adlı çalışmasında Türkmen Türkçesindeki eş anlamlılara yer vermiştir.

Türkmen Türkçesindeki incelemelerde de eş anlamlıların leksik ve gramatik olarak ayrı gruplarda incelendiği anlaşılmaktadır. Kuliyev, *leksik eş anlamlılar ile govı-yağşı-oñat; mö:cek-bö:ri-gurt* örneklerinde görüldüğü üzere başlı başına kelimelerdeki eş anlamlılığın kastedildiğini belirtmektedir.

Bu a:dam Tecenli – Bu a:dam Tecenden;

Atını münüp yo:la düşdi – Atına münüp yo:la düşdi;

Sto:luñ üstündä:ki meniñ kita:bım - Sto:luñ üstündä:ki kita:p me-niñki; vd.

Bu türden benzerlikler de *gramatik eş anlamlılık* olarak değerlendirilmekte, bunlar da kendi içlerinde morfolojik ve sentaktik olarak ikiye ayrılmaktadırlar (Kuliyev 1997: 72). Kuliyev'in belirttiği üzere Türkmen Türkçesinde *alcak – alar - almalı* şekillerinde, eklerdeki anlam itibarıyla, bu kelimelerden sinonim olarak söz edilmektedir¹ (Kuliyev 1997: 73).

Şimdiye kadar yapılan çalışmalarda eş anlamlılık konusu Türkiye Türkçesi de dâhil olmak üzere her bir lehçenin kendi içinde ele alınmıştır. Hâlbuki eş anlamlılık bir dil içerisinde cereyan eden ve bir süreç gerektiren bir hadisedir. Bu düşünceyle eldeki çalışmada, özellikle Türkçe kökenli eş anlamlılar, Oğuz grubu Türk lehçeleri içerisinde Türkiye (T.T.),

1. O hâlde bu durum, lehçeler arasında da söz konusu olabilir. Bu açıdan Türkiye Türkçesindeki geniş zaman eki ile Türkmen Türkçesindeki şimdiki zaman ekinin üslûp olarak benzerliği dikkati çekmektedir.

Azerbaycan (Az.T.), Türkmen (Trkm.T.) ve yer yer Gagavuz Türkçeleri göz önüne alınarak, ileride yapılacak olan tarihî semantik çalışmalara bir basamak teşkil edebilmesi açısından daha çok leksikal ve eş zamanlı olarak değerlendirilecektir.

2. Lyons'un Eş Anlamlılık Anlayışı ve Oğuz Grubu Türk Lehçelerinde Eş Anlamlılık

Eş anlamlılık konusu genellikle bir kelimenin anlam çerçevesi içinde ele alınmaktadır.

Lyons "leksikal parçanın anlamı"nı diğer parçalarla bağlantılı şekilde anlam ilişkilerinin bir bütün seti olarak kabul eder (1983: 382). Lyons'a göre parçalar paradigmatic ve sentagmatic olarak yani düşey ve yatay ilişkiler içinde olabilirler. Eş anlamlılar açısından özellikle belirleyici olan paradigmatic ilişkiler, cümlelerin aynı söz dizimi içerisinde birbirinin yerine geçebilen "leksikal parçalar" arasındaki mantık ilişkilerinin temeli üzerine kuruludur. Lyons'taki bu temel ilişkileri Lipka şu şekilde özetlemiştir (1990: 141):

Anlam İlişkileri (Sense-relations):

1. Eş anlamlılık (synonymy) : *rich* - *wealthy*
 2. Alt anlamlılık (hyponymy) : *flower* - *tulip*
 3. Zıtlık (oppositeness) :
 - a) Tamamlayıcılık (complementarity): *male / female*
 - b) Zıt anlamlılık (antonymy): *good / bad*
 - c) Karşıtlık (converseness): *buy / sell*
- [= Geniş anlamda zıt anlamlılık (antonymy)]

Lyons'a göre bunlar, söz varlığının yapılanmasında anlamın en temel paradigmatic ilişkileridir (1983: 383).

S_1 ve S_2 karşılıklı olarak birbirlerini çağrıştırıyorsa ($S_1 \subset S_2$), S_1 ve S_2 denktir ($S_1 \subset S_2$). Bunun yanı sıra iki denk cümlelerin söz dizimi yapıları aynı ise ve birbirinden yalnızca birinde x diğerinde y'nin bulunması yönünden ayrılıyorsa x ile y eş anlamlıdır (1983: 401-402). Görüldüğü üzere Lyons'ta eş anlamlılık sadece leksikal birimlerle ilgili bir mesele olarak alınmamaktadır. Lipka da Lyons'ın eş anlamlılık kavramını denk leksikal birimler ötesinde leksem gruplarına yaymasına dikkati çekmektedir (Lipka 1990: 143). Lyons için eş anlamlılık, özellikle *alt anlamlılık*

(hyponymy) ile karşılaştırıldığında, yapı ile ilgili bir ilişki sergilememekte ve bağlam bağıntılı eş anlamlılıkta zihnî ve kültürel unsurlar da devreye girebilmektedir (Lyons 1983: 403-404).

Kuramsal Dilbilimine Giriş adlı kitabında Lyons, eş anlamlılığı şu şekilde tarif eder: “Birinin yerine ötekini konması sonucu ortaya çıkan cümlelerin anlamı aynı ise iki (veya daha çok) öge eş anlamlıdır.” (1983: 382). Lyons, Ullmann’ın fikirlerine de yer vererek *bütüncül eş anlamlılık* ve *tam eş anlamlılık* kavramlarını değerlendirirken aslında daha çok zihnî eş anlamlılık (cognitive synonym) üzerinde yoğunlaşmıştır. Hem zihnî hem de duygu değerine ilişkin eş değerlilik için *tam eş anlamlılık*, (tam olan veya olmayan) bütün bağlamlarda birbirinin yerine geçebilen kelimeler için ise *bütüncül eş anlamlılık* terimlerini kullanmıştır. Lyons bu sınıflandırmanın; 1) Tam ve bütüncül eş anlamlılık, 2) Tam ama bütüncül olmayan eş anlamlılık, 3) Tam olmayan ama bütüncül eş anlamlılık, 4) Tam ve bütüncül olmayan eş anlamlılık olmak üzere 4 tür eş anlamlılığa imkân sağladığını da belirtmiştir (1983: 399-400).

Bütüncül Eş Anlamlılık:

Bu durumda bütün bağlamlarda birbirinin yerine geçebilen bütüncül eş anlamlı kelimeler Oğuz grubu Türk lehçeleri içerisinde mevcuttur. Öncelikle Türkiye Türkçesinde birbirinin yerine kullanılabilen *gönder-*, *yolla-* eş anlamlı kelimelerdir. Türkmen Türkçesinin edebî dilinde ise *gönder-*, *yolla-* kelimelerinin yanı sıra daha çok *i:ber-* kullanılmakta ve aynı bağlam içerisinde kullanılabilindiğinden bu kelimenin de diğerleriyle bütüncül eş anlamlı sayılması gerekmektedir.

T.T	Az.T.	Trkm.T.
<i>Ayda on beş lira kardeşime göndereceğim.</i>	<i>Ayda on beş manat gardaşım-göndäräcäyäm.</i>	<i>Ayda on baş manat doğanuma i:bercek/göndercek.</i>
<i>Kardeşim mektup yolladı</i>	<i>Gardaşım mäktub yolladı</i>	<i>Doğanım hat i:berdi/yo:lladı.</i>

Benze- (T.T.; *bänzä-* Az.T.; *meñze-* Trkm.T.) kelimesi *oğşa-* (Trkm.T.; *ohşa-* Az. T.) kelimesiyle; *götür-* (T.T., Az.T.) kelimesi *akit-* (Trkm.T.) kelimesiyle bütüncül eş anlamlı olmaktadır. *Yu:ka* (Trkm.T.; *yuha* Az.T.) kelimesi ile *i:nçe* (Trkm.T.; *incä* Az.T.) kelimesi de bütüncül eş anlamlı olurken *yufka* kelimesi bugün Türkiye Türkçesinde daha farklı bir anlam kazanmıştır.

T.T	Az.T.	Trkm.T.
<i>Sen hiçbir zaman ona benzemezsin.</i>	<i>Sən heç bir vaht ona bənzəmäsən.</i>	<i>Sen hi:ç haçan oña meñzemeyä:rsiñ.</i>
<i>Çocuk annesine benziyor.</i>	<i>Uşaq anasına oñşayır.</i>	<i>Ça:ğa ecesine oğşaya:r</i>
<i>Çocuğu da götürdü.</i>	<i>Uşağı da götürüb getdi.</i>	<i>Ça:ğa:nı hem äkitdi.</i>

Türkiye Türkçesinin edebî dilinde *bul-*, Türkmen Türkçesinin edebî dilinde *tap-* kelimesi kullanılırken, Azerbaycan Türkçesinde de edebî dilde *tap-* kelimesi görülmektedir. Bu iki kelime de eş anlamlıdır. Aynı şekilde *geç-* (T.T.; *keç-* Az.T.) ile *öt-* (Trkm.T.); *kardeş* (T.T.; *gardaş* Az.T.) kelimesi ile *doğan* (Trkm.T.); *ser-* (T.T.; *sär-* Az.T.) ile *yaz-* (Trkm.T.) kelimeleri Lyons'un bütüncül eş anlamlılarına örnek teşkil etmektedirler.

T.T	Az.T.	Trkm.T.
<i>Aradığım kitabı buldum.</i>	<i>Ahtardığım kitabı tapdım.</i>	<i>Gözleyä:n kita:bını tapdım.</i>
<i>Aslanın yardımıyla dağları geçtiler.</i>	<i>Aslanın kömäyi ilä dağları keçdilər/ötdülär.</i>	<i>Aslanın kömeği bilen dağları geçdiler/ötdiler.</i>
<i>Üç kardeşim var.</i>	<i>Üç gardaşım var.</i>	<i>Üç doğanım ba:r.</i>
<i>Gazeteyi masanın üstüne serdi.</i>	<i>Gäzeti stolun üstünä särdi.</i>	<i>Gazeti sto:luñ üstünde yazdı.</i>

Tam Eş Anlamlılık:

Kelimelerin çok anlamlılığı, deyim aktarmaları veya yan anlamların benzerliği ile ortaya çıkan sinonim birlikleri, zihni (cognitive) ve aynı zamanda duygu değerine ilişkin bir eş değerlilik sağladığından tam eş anlamlılığı göstermektedir. Bu tür kelimeler, her bağlamda birbirinin yerine kullanılamamaktadır. Eş zamanlı olarak bakıldığında Türkiye Türkçesindeki *düşün-* kelimesi ile Türkmen Türkçesindeki *anla-* kelimesi eş anlamlı olmaktadır. Fakat *düşün-* kelimesi ile *anla-* kelimesinin eş anlamlı hâle gelmesi için bir süreç gerekmektedir. Bu süreçte yan anlamlar, zihni ve kültürel olarak devreye giren metaforik kullanımlar önemli rol oynamaktadır. Aynı şekilde Azerbaycan Türkçesinde *baş a düş-* ve *düşün-* ifadeleri de "anlamak" kavramını dile getirmektedir. Dolayısıyla deyim aktarmaları (metaphor) ile bir kavram birden fazla şekilde dile getirilmiştir. Bu durumda Azerbaycan Türkçesinde metaforik bir süreçten geçtiği açıkça belli olan *baş a düş-* kelimesi ile *düşün-* kelimesi arasında zihni veya metafo-

rik yollarla sağlanmış bir tam eş anlamlılık söz konusu olmaktadır.²

T.T	Az.T.	Trkm.T.
Anlamıyorum, benden ne istiyorsunuz?	Başa düşübilirmiräm, mändän nä istäyirsiniz?	Düşünemok, menden näme isleyärsiñiz?

ara- (T.T, Az.T.; *a:ra-* Gagavuz T., Trkm.T.) kelimesinin yanı sıra Azerbaycan Türkçesinde *ahtar-* ve yine Türkmen Türkçesinde *gözle-*, *ağtar-* kelimeleri de ilgili bağlamlarda kullanıldığında **tam eş anlamlı** olabilmektedir. Aynı zamanda bu kelimeler başka bağlamlarda başka başka anlamlara da gelebilmektedirler.

T.T	Az.T.	Trkm.T.
<i>Kitabı ne kadar aradıysam da bulamadım.</i>	<i>Kitabı nä gädär ahtardımsa, tapa bilmädim.</i>	<i>Kitabı näçe gözlesem de tapıp bilmedim.</i>
<i>O arkadaşlarını bekliyordu.</i>	<i>O yoldaşlarını gözläyirdi.</i>	<i>Ol yoldaşlarına garaşya:rdı.</i>
<i>Onda nasıl bir edep arıyorsun/bekliyorsun.</i>	<i>Onda nä ädäb ahtarır-san.</i>	<i>Onda näme edeb gözleyärsiñ.</i>
<i>Ararsa bulur.</i>	<i>Ahtarsa tapar.</i>	<i>Ağtarsa tapar.</i>

Bu cümlelerden de anlaşıldığı üzere *bekle-*, *gözle-*, *garaş-* aynı bağlam içerisinde de kullanılabilir. Diğer yandan *gözle-* kelimesi, Türkmen Türkçesinde “bakmak” kavramını da ifade etmektedir.

Alla gözümü açıp gözlemesem bolmadı. ‘Allah! Gözümü açıp bakmasam olmayacak.’;

Gülнар gı:zñ giden ta:yın gözleyä:r. ‘Gülнар kızın gittiği tarafa bakıyor.’ (Türkmen Dilinin Sözlüğü-TDS).

Bak- ve *gara-* kelimelerinin Türkmen Türkçesinde kullanılan ve ‘gözlemek, aramak, beklemek, bakıp büyütmek, bakımını yapmak’ gibi anlamları olan *i:de-* ile de çeşitli bağlamlarda eş anlamlı olabildiği görülmektedir. Türkmen Türkçesinde *bak-* kelimesinin ‘bakmak’ temel anlamının yanı sıra ‘yetiştirmek’ (*Oları çekdirme bilen bakdı.*) anlamı da vardır. Bu kelimenin içinde ‘hayvan bakmak’ anlamı da mevcuttur ve ilgili bağlamda *i:demek* (*Rayonñ köp kolhozlarında sağılya:n sığırları yatakda bakmak ve gö:leleri enelerinden ayrı i:detmek guralıdır.* - TDS) ile eş anlamlı olmaktadır. Buna karşılık *gara-* kelimesi sadece ‘gözle bakmak’ ve ‘tâbi olmak’ anlamıyla kullanılmaktadır.

2. “Düşünmek” kavramı ise, Türkiye ve Azerbaycan Türkçelerinde yine *düşün-* kelimesi ile ifade edilirken Türkmen Türkçesinde *o:ylan-* (veya *pikir et-*) kelimesi ile ifade edilmekte ve dolayısıyla aynı bağlam içinde yer alabileceklerinden Türkiye Türkçesindeki *düşün-* kelimesi ile Türkmen Türkçesindeki *oylan-* kelimesi bütüncül eş anlamlı olmaktadır. Mes; *Bu hüsusta çoh düşünmüşük.* (Az.T.); *Şo temada kân oylandık! pikir ettik.* (Trkm.T.)

Bu açıdan bakıldığında Lyons'un da belirttiği gibi; hem tam hem bütüncül, tam ama bütüncül olmayan, tam olmayan ama bütüncül eş anlamlılar da olabilmektedir. Aslında kelimelerdeki çok anlamlılık özelliği buna imkân sağlamaktadır.

3. Eş Anlamlılık Konusundaki Diğer Düşünceler

Eş anlamlılıkla ilgili bütün görüşler aşağı yukarı aynı temel üzerindedir.

Leech eş anlamlılığı basit bir şekilde “aynı anlama sahip birden fazla şekil” olarak değerlendirirken anlamın şu şekilde 7 farklı tipini de tefrik etmiştir: 1. kavramla ilgili (conceptual), 2. yan/ikincil anlam (connotative), 3. sosyal (social), 4. hissî (affective), 5. yansımali (reflected), 6. aynı dizimde yer alabilen (collocative)³, 7. bir konuyla ilgili (thematic) (Persson 1990: 94). Kelimeler içinde buldukları bağlama göre bu anlamlardan bir veya birkaçını ifade edebilirler. Dolayısıyla çok anlamlı olabilirler.

Leech'in eş anlamlılığı tanımı da kavramla ilgili (conceptual)⁴ veya temel (denotative) anlam ile anlamın diğer türleri arasında kesin bir hat çizilebilmesi fikri üzerine kuruludur (Persson 1990: 96). Leech'in bu tanımı, leksikal semantikte elbette başlı başına leksemelere uygulanacaktır.

Bu durum diğer yandan Warren'ın diyalektal varyantlılığına benzerlik teşkil etmektedir. B. Warren “eş anlamlılar” ve “varyantlar” olmak üzere farklı bir ayırım yapmıştır. “Eş anlamlı” terimini “benzer anlama sahip olan” ve “bazı bağlam veya bağlamlarda anlamı etkilemeksizin birbirleri arasında değiştirilebilen” leksemeler için (yani Lyons'taki bütüncül eş anlamlılar için); “varyant” terimini ise sadece benzer anlama sahip olan ve bazı bağlamlarda birbirinin yerini alamayacak olan leksemeler için (yani Lyons'taki tam eş anlamlılar için)⁵ kullanmış ve bu şekilde ortaya koydu-

3. Leech'e göre *collocative anlam* kendi çevresinde meydana gelme eğilimi olan kelime anlamlarından dolayı kazanılan kelime birliklerinden ibarettir. Aynı söz dizimlerinde yer alabilen iki veya daha fazla dil biriminin (collocative meaning) eş anlamlılık ilişkisinde önemli bir rol oynadığı görülmektedir (Persson 1990: 117,119).

4. Leech'in stilistik imalı kavramla ilgili eş anlamlılık dizilerinin birisi; *steed* (şair dili), *horse* (genel), *nag* (argo), *gee-gee* (çocuk dili) şeklindedir. Dil ediniminin erken bir safhasında bazı çocukların muhtemelen şekil, ölçü, ses, tat ve yapı gibi faktörlere dayalı “semantik üst genelleştirmeler” yapmasına rağmen eş anlamlılık eğer sadece farklı niteleyicilerin anlamları tarafından aynı göndergelerin (referent) tespiti için alınırsa, Leech'e göre çocuk dilindeki *gee-gee* ve yetişkin dilindeki *horse*, kavramla ilgili eş anlamlılar olarak değerlendirilebilir (Persson 1990: 95).

5. Meselâ; bazı bağlamlarda birbirlerinin yerine geçebilen *deep* ve *profound* (He had a deep / profound understanding of the matter.) başka bir bağlamda birbirinin yerine kullanılamamaktadır (This river is deep). Dolayısıyla *deep* hem soyut hem somut isimlerle düzenlenebilmekteyken *profound* sadece soyut isimlerle düzenlenebilmektedir (Persson 1990: 100).

ğu varyantları “dialectal”, “stilistic” ve “connotative” olmak üzere 3 gruba ayırmıştır (Persson 1990: 99-100).

“Eş anlamlılık benzer anlamlı bağımsız leksemler arasında olabildiği gibi sentaktik olarak farklı cümleler ile benzer mantıkî imalar arasında da olabilir.” düşüncesinden hareketle, Lyons’ta da benzer şekli görüldüğü üzere, Persson da eş anlamlılığı *kelimeler arası eş anlamlılık* (lexical synonymy) ve *cümle bazında eş anlamlılık* (sentential synonymy) olarak ikiye ayırmış (Persson 1990: 94), cümle ile ilgili eş anlamlılığın semantik tanım denemesinde; a) leksikal olarak birbirinin yerine geçebilme (lexical substitutability), b) aynı yükleme katılan yapılar olmak üzere iki faktörün eş zamanlı mevcudiyetinin gerektiğini belirtmiştir. (Mes.; *Mary hid the truth from Tom. / Mary concealed the truth from Tom.*) (Persson 1990: 135).

Persson’ın “eş anlamlılığın benzer anlamlı bağımsız leksemeler arasında olabildiği gibi sentaktik olarak farklı cümleler ile verilen benzer mantıkî imalar arasında da olabileceği” düşüncesi de aslında kelimelerin çok anlamlı (polysemy) veya alt anlamlı (hyponymy) özelliğe sahip olmaları ile ilgilidir.

Bugün Türkiye Türkçesinde kullanılan *dön-* kelimesinin Oğuz grubu lehçelerinde farklı bağlamlarda farklı kelimelerle kullanılması dikkat çekicidir. “Etrafında dönme”, “geriye dönme”, “bir yeri dönme” gibi üç ayrı kavram, Türkiye Türkçesinde tek bir kelimeye indirgenmişken; “geriye dönme” için Azerbaycan Türkçesinde *gayt-*, Türkmen Türkçesinde *gayt-* veya *ı:zına gayt-* (*dolan-*), “bir yeri dönme” için Azerbaycan Türkçesinde *dön-* veya *burul-*, Türkmen Türkçesinde *övrül-*, *so-vul-* kelimelerinin kullanıldığı görülür. Bu durumda *gayt-*, *övrül-*, *so-vul-*, *burul-* kelimeleri belki de *dön-* kelimesinin hiponimleri olarak düşünülmelidir.

Bunun gibi, Türkiye Türkçesinde *koş-*, Azerbaycan Türkçesinde *yüyür-*, *gaç-*, *goşarak get-*, *çap-* ve Türkmen Türkçesinde *yüvür-*, *ilga-*, *çap-* kelimeleri koşmayı veya “hızlı gitme”yi anlatan kelimelerdir. Bunların arasında *ilga-* insanlar için, *çap-* ise hayvanlar için kullanılırken *yüvür-* veya *yüyür-* hepsini içine alabilmektedir.

Aynı şekilde, Türkiye Türkçesinde “birisini dövmek” ve “ezmek için dövmek” kavramları *döv-* (T.T., *döy-* Az.T.) ile ifade edilirken Türkmen Türkçesinde “birisini dövmek” için *ur-*, “ezmek için dövmek” kavramını anlatmak üzere *döv-* *maydala-*, “demir vb. dövmek” için ise *yenç-*, *tokmakla-* kelimeleri kullanılmaktadır.

Persson “leksikal eş anlamlılığın” (lexical synonymy) “semantik olarak benzer leksemelerin bilinen kategorik bir kavrama ve birbirleriyle bağlantılı müşterek bir alt anlamlılığa sahip olabildiği” bilgisi ile desteklenen bir fikir üzerine kurulu olduğunu, “ima yollu özdeşliğin” (implicational identity) ise, Lakoff’un da belirttiği gibi, gerçeğin bir dilin zihni yapısına bağlı olduğu ve böylece paylaşılan gerçek temelli imaların cümleler arasında lengüistik olmayan ilişkilere yansıdığı fikrine dayandığını ifade etmektedir (Persson 1990: 136). Lyons’un zihni ve duygu değerine ilişkin eş değerlik olarak nitelediği tam eş anlamlılıkta da aşağı yukarı Lakoff ve Persson’ın değindiği “ima yollu özdeşlik” söz konusu olmaktadır. Aslında “ima yollu özdeşlik” diğer yandan deyim aktarmaları ile de ilişkilidir.

Azimov da eş anlamlıların ortaya çıkış sebeplerini belirtirken çok anlamlı kelimelerde her bir anlamın bir sinonim birliği meydana getirebilme potansiyeli olduğundan söz etmiş ve ayrıca Türkmen ağızlarındaki (*tahya, b:örük; göle, ta:na; ata, ka:ka, dâde; ta:muñ üsti, üçek* gibi kelimeleri örnek vererek) kelimelerin edebî dilde kullanılmalarını da eş anlamlıların ortaya çıkmasındaki bir diğer etken olarak göstermiş, “korkak” kavramını veren *yel yürek*, “ağlamak” kavramını veren *gözyaş dök*- ifadelerinden de anlaşıldığı üzere, metaforik anlatımların ve örtmecenin (euphemizm) de eş anlamlılığın ortaya çıkmasındaki diğer etkenlerden olduğunu belirtmiştir (Azimov 1969: 118-120). “Ölmek” kavramını anlatmak üzere *a:radan çık-*, *yo:k bol-lyoğol-lyoğal-*, *vepat bol-*, *dünyâden ôt-*, *sa:nağlısı dol-*, *san bol-*, *dünyâ bilen hoşlaş-*, *gutar-*, *gurban bol-* gibi bir çok kullanım örtmece (euphemizm) ve ayrıca metaforik anlatım örnekleridir. “Dinlemek” (T.T.; *diñle*- Trkm.T.; *dinlä*- Az.T.) kavramını ifade etmek üzere kullanılan *kulak ver-* (*gulak sal*- Trkm.T.) *kulak as-* (*gulak as*- Az.T., Trkm.T.) gibi; “durmak” kavramını ifade etmek üzere *ayak çek*- (Trkm.T.) gibi deyim aktarmaları da eş anlamlılığa yol açmaktadır.

Bugün “inmek” kavramını ifade etmek üzere Azerbaycan Türkçesinde *en-*, Türkmen Türkçesinde *i:n-* olarak görülen kelimenin yanı sıra her iki lehçede de aynı anlamda *düş-* kelimesi yaygın olarak kullanılmaktadır. Türkiye Türkçesinde standart türde *düş-* biraz daha farklı anlamda karşımıza çıktığından *in-* ve *düş-* kelimeleri aynı bağlamda eş zamanlı (synchronic) olarak Lyons’a göre hem tam hem de bütüncül eş anlamlı olabilmektedir. Fakat aslında bu durum yine kelimenin çok anlamlılığından kaynaklanmaktadır. *Düş-* kelimesi, *Azerbaycan Dilinin İzahlı Lügâti*’nde öncelikle ‘kendi ağırlığının tesiri ile yere inmek’ (*Göydän üç alma düşdü. Gayadan dârâyä iri daşlar düşürdü.*) olarak açıklanmıştır. İkinci

olarak 'bir hayvan veya bir araçtan inmek' (*Onlar şeylärini götürüb gartardan düşdüler.*) anlamı yer alır. Daha sonra da 'ayak üstü dayanamayarak yıkılmak' (*Soyukda üşüdüm, yürüdüm, düşdüm, galhdım yenä düşdüm.*) verilmiştir. Devamında da bu şekilde 'dökülmek, yağmak' gibi daha birçok anlamı görülmektedir. Benzer şekilde *Türkmen Diliniñ Sözlügi*'nde de öncelikle 'yukardan aşağıya kaçmak' (*Alma biş ağızıma düş.*), 'aşağı inmek' (*Kabinadaki gara köynekli yiğit hem maşından düşdi.*) ve devamında 'içine girmek, yıkanmak, düşünmek' ve diğer anlamlar verilmiştir. Türkçe Sözlük'te de kelimenin çok anlamlı olduğu anlaşılmalıdır birlikte kelime Türkiye Türkçesinde 'bir araçtan inmek' anlamında kullanılmadığı için kelimenin bu anlamı yer almamaktadır. Ayrıca "dikey gerçekleşen düşme" için Azerbaycan Türkçesinde *düş-* kullanılırken Türkmen Türkçesinde *gaç-*, "yatay veya daha çok bir zemin üzerinde gerçekleşen düşme" için bazı durumlarda Türkiye Türkçesinde *devril-* kullanılırken Türkmen Türkçesinde *yıkıl-*, Azerbaycan Türkçesinde *yıhil-* kullanılmaktadır. Bu durum belki alt anlamlılık (hyponymy)⁶ ile de ilişkilendirilebilir.

Kâşgarlı'nın *Divan*'ında da *in* 'çukur' (IV 232), *in-* 'inmek' (IV 232), *inse-* 'inmek istemek' (IV 233), *ıl-* 'inmek' (IV 215), *ıldur-* 'indirmek' (IV 216), *en* 'çukur, iniş' (IV 182) kelimelerinin de mevcudiyetinin yanı sıra *tüş-* 'düşmek, inmek' (IV 677) kelimesinin çok anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. XV. asırda yazıya geçirildiği düşünülen Dede Korkut Destanları el yazmalarında da *düş-* çok anlamlı olarak görülmektedir. (Ergin 1991:100).

Türkiye, Türkmen ve Gagavuz Türkçelerinde *kes-*, Azerbaycan Türkçesinde *käs-* kelimesi çok anlamlı olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkmen Türkçesindeki anlamları arasında daha çok "hayvan kesmek" için kullanılan *soy-* da yer almaktadır. Aslında çok anlamlı bir kelime olan *soy-* kelimesinin anlamlarından birisi hayvan kesmek olmaktadır. Dolayısıyla, aynı bağlamda *kes-*, *soy-* ile birbirinin yerine geçebilmekte ve eş anlamlı olabilmektedir. Buna karşılık *soy-* kelimesi, her *kes-* kelimesinin yerine kullanılamamaktadır. Bugün Türkmen Türkçesinde "hayvan kesmek"

6. Türkmen Türkçesinde kullanılan *gılya:l*, *ya:bi*, *at*, *bedev* kelimeleri "at" kavramını ifade etmek üzere kullanılmaktadır. At kültürünün oldukça gelişmiş olduğu Türkmenlerde bu çeşitlilik tabiidir. Çöñnäyev'in eş anlamlı olarak belirttiği bu kelimeler, aslında, *alt anlamlı* (hyponym) olmaktadır. *Gılya:l* atın bütün türlerini içine alan genel bir isimdir. *Ya:bi* 'iş hayvanı olarak kullanılan at' tır. *At* 'binek veya iş hayvanı olarak kullanılan atlar' için genel isimdir. *Bedev* ise soylu, cins güçlü atlar için kullanılan şiiir diline mahsus bir ifade olmaktadır (Çöñnäyev 1988: 38). Bunun gibi "ev" kavramı için Türkmen Türkçesinde kullanılan *çatma*, *öy*, *tam*, *kepbe*, *küme*, *ca:y* gibi kelimeler de alt anlamlılığa örnek teşkil etmektedir (Azimov 1969: 117).

için daha çok *soy-* kelimesi kullanılmakla beraber bilmeceelerde *kes-* kelimesinin de kullanıldığını bildiren ifadeler dikkati çekmektedir (Mes.; *Goyun kesmäğe a:dam yo:k, başını kesseñ ca:nı yo:k, ça:ğasınıñ sa:nı yo:k.*).

T.T.	Az.T.	Trkm.T.
<i>Bıçak onun elini kesti.</i>	<i>Bıçağ onun älini käsdi.</i>	<i>Pıçak onuñ elini kesdi.</i>
<i>Koyunu kesip yemeye başladılar.</i>	<i>Goyunu käsib yemäyä başladılar.</i>	<i>Goyunu soyup iymäne başlaya:rlar.</i>

Dolayısıyla iki çok anlamlı kelimenin anlamları arasında bir kesişme noktası görülmektedir.

Aynı şekilde *işit-* (T.T.; *eşit-* Trkm.T., Az.T.) ve *duy-* kelimeleri bazı bağlamlarda birbirlerinin yerine kullanılabilirler. Fakat Azerbaycan ve Türkmen Türkçelerinde *duy-* özellikle “anlamak, sezme, fark etmek, hissetmek” kavramları için kullanılmaktadır. Bu iki kelime Türkiye Türkçesinde eş anlamlı olarak ilgili bağlamlarda birbirinin yerine kullanılabilirler.

T.T.	Az.T.	Trkm.T.
<i>Konuşanların sesini işittim/duydum.</i>	<i>Danışanların säsinu eşitdim.</i>	<i>Gepleşenleriñ sesini eşitdim.</i>
<i>Senin de derdin anlaşılma/hiss edilmedi/fark edilmedi.</i>	<i>Sänin dä därdin duyulmadı.</i>	<i>Seniñ hem derdiñ duyulmadı.</i>
<i>Ayağında ağrı hissediyordu.</i>	<i>Ayağında ağrı duyurdu/hissedirdi.</i>	<i>Ayağında a:ğırı duyuy:rdı.</i>

“Kolay” kavramı Türkmen Türkçesinde *yeñil* kelimesiyle ifade edilmekte, Türkmen Türkçesindeki *golay* kelimesi ise edebî dilde özellikle “yakın” kavramını karşılamaktadır. Bu şekilde *kolay* (T.T.) kelimesi ile *yeñil* (Trkm.T.) kelimesi ilgili bağlamlarda birbirinin yerini alabilmektedir. *Yeñil* kelimesinin ‘hafif, zor olmayan, ince’ gibi anlamlarla Türkmen Türkçesinde çok anlamlı olarak karşımıza çıktığı görülmektedir.

T.T.	Az.T.	Trkm.T.
<i>Bu kıyafetle dağlarda gezmek onun için kolaydı.</i>	<i>Bu gäyimlä dağlarda gäzmäk ona godaydı.</i>	<i>Şu üşik bilen dağlatda aylanmak oña yeñildi/añsatdı.</i>
<i>O çok yakından geçti.</i>	<i>O çoh yahından keçdi.</i>	<i>Ol örän godaydan ötdi.</i>

Türkiye Türkçesinde kullanılan *oy ver-*, Azerbaycan Türkçesinde *säs ver-* ve Türkmen Türkçesinde *ses ber-* ile ifade edilmektedir. Bu iki

ifade bugün eş anlamlı olmaktadır. *Ses ver-* ifadesinin metaforik bir kullanım olduğu açıktır.

Konuş- (T.T.) ve *danış-* (Az.T.) kelimeleri arasında da iki çok anlamlı kelimenin anlamları arasında ima yollu özdeşlik ile bir kesişme noktasının gerçekleşmiş olduğu düşünülebilir.

T.T.	Az.T.
<i>Birbirimizin korkusundan ağzımızı açıp konuşamıyorduk.</i>	<i>Bir-birimizin gorhusundan ağzımızı açib danışabilmirdik.</i>

Aynı durum, *del-* (T.T.; *däl-* Az.T.) ve *deş-* (Trkm.T; Az.T.; T.T.); *çalış-* (T.T., Az.T.) ve *işle-* (*işlä-* Az.T.; *i:şle-* Trkm.T.); *çek-* (T.T.; *çäk-* Az.T.) ve *dart-* (Trkm.T.) kelimeleri için de söz konusu olabilmektedir.

T.T.	Az.T.	Trkm.T.
<i>Duvarı deldi.</i>	<i>Divarı deşdi.</i>	<i>Di:va:rı deşdi.</i>
<i>Derler ki söz insanın yüreğini deler.</i>	<i>Deyirlär söz adamın üräyini dälär.</i>	<i>Aydarlar söz a.damıñ yüreğini deşer.</i>
<i>delik deşik ol-</i>	<i>dälik deşik ol-/ dälmä deşik ol-</i>	<i>deşik deşik bol-</i>

Çalış- kelimesi Türkmen Türkçesinde hem ‘bir şeyi diğer bir şeyle değiştirmek’ (*A:yna ya:şıl kürtesini boğaz düyä: çalışdı. - TDS*) hem de ‘canını dişine takmak, gayret göstermek’ (*Gi:ce gündi:z çalışıp a:hır maksada yetgin. - TDS*) anlamlarında kullanılmaktadır. *İ:şle-* ise Türkmen Türkçesinde ‘çalışmak’ (*İlmi işgär bolup i:şlecek.; Ulu başlar kiçi i:şler.*), ‘çalışır durumda olmak’ (*Sa:ğät i:şleyä:r.*) anlamlarındadır. Buna benzer olarak *işle-* kelimesinin Türkiye Türkçesinde ‘çalışmak’ anlamı *İşleyen demir ışıldar* atasözünde görülmele birlikte, ‘nakış işlemek, iş işlemek’ anlamları giderek ağırlık kazanırken metaforik olarak ‘bir şeyi detaylarıyla değerlendirmek’ anlamı da görülür. Bu türden metaforik bir ilişki *çek-* ve *tart-* kelimeleri arasında da mevcuttur. Türkmen Türkçesinde *çek-* çok anlamlı bir kelimedir. Birinci anlamı ‘dartmak’ olarak verilmiştir. Kelime *tart-* şekliyle de karşımıza çıkabilmektedir. *Türkmen Dilinin Sözlüğü*’nde *dart-* madde başı olarak yer almamakla beraber *tart-* kelimesinin daha çok somut nesnelere ilgili kullanıldığı anlaşılmaktadır. *Çek-* kelimesinin de ilk anlamı somut olmakla birlikte içerisinde soyut ve somut anlamları mevcuttur. Azerbaycan Türkçesi için de bunu söylemek mümkündür.

T.T.	Az.T.	Trkm.T.
<i>Masayı pencereye taraf çekti.</i>	<i>Stolu päncäräyä täräf çäkdi.</i>	<i>Di:va:rı deşdi. Stolu äpişgä: tarap çekdi.</i>
<i>azap çek-</i>	<i>äzab çäk-</i>	<i>aza:p çek-</i>
<i>ipi çek-, yayı çek-</i>	<i>ipi dart-, yayı dart-</i>	

4. Sonuç

Bir dilde bir kavrama bir kelime ilkesi genel olarak belirlenen bir prensiptir. Eğer bir kavramı aynı dil içerisinde birden fazla kelime ifade edebiliyorsa bu, eş anlamlılık sayılmakta ve bu iki kelimedenden birinin muhtemelen eş anlamlı duruma gelmesi için uzun bir evreden geçmesi ve bu arada muhtemelen bazı semantik olaylara maruz kalmış olması gerekmektedir.

Bilindiği üzere Türk dilinin bilinen en eski yazılı belgelerinde deyim aktarmaları, sanatlı bir ifadenin yanı sıra eş anlamlı kelimelerin de bulunması, dilin oldukça işlenmiş olduğunu ve o döneme kadar uzun bir geçmişe sahip bulunduğunu göstermektedir.

Eş anlamlılık tek bir dil içerisinde gerçekleşen bir hadisedir. Fakat eş anlamlılık konusu, her bir lehçenin ayrı ayrı standart türünü oluşturmayı hedefleyen Sovyet Dönemi çalışmalarında olduğu gibi, her bir lehçenin tek tek kendi içerisinde ele alındığında yanıltıcı olabilmektedir.

Konu, Oğuz grubu içerisinde değerlendirildiğinde, eş anlamlılığın; bir kelimenin çok anlamlılık kazanarak, metaforik anlatımla da zenginleşerek, daha önce başka bir kelime tarafından ifade edilmiş bir kavramı, yeniden adlandırır hâle gelme süreci olduğu anlaşılmaktadır. Eğer bir kavram, farklı lehçelerde farklı kelimelerle ifade ediliyorsa, bu durum, ortak bir geçmişe sahip çok anlamlı iki ayrı kelimenin kesişme noktalarını göstermektedir.

Lehçelerde kullanılan, fakat aynı bağlamda paradigmatik ilişkilerle birbirinin yerini tutabilecek, Warren'ın "diyalektal eş anlamlı" dediği, Lyons'un "bütüncül eş anlamlılar" dediği ve Oğuz grubu Türk lehçelerinde *gönder-*, *yolla-*, *i:ber-*; *ara-*, *gözle-*; *tap-*, *bul-*; *benze-*, *ohşa-*; *öt-*, *geç-* örnekleriyle ortaya çıkan eş anlamlılık türü, aslında mazisi çok daha eski olan, artık sürecini tamamlamış eş anlamlılara birer örnek teşkil etmekle beraber, bizim daha çok "yakın anlamlılar" olarak gördüğümüz ve Lyons'un "tam eş anlamlılar" dediği, Warren'ın "diyalektal varyantlar"

dediği grup ise, Oğuz grubu içinde çok anlamlı ögelerin, Persson'ın "ima yollu özdeşlik" dediği, zihni ve kültürel süreçten geçip de, yan anlamları arasında kesişen noktalara sahip olarak, eş anlamlı hâle gelmiş, fakat her bağlamda birbirinin yerine geçemeyen ve henüz sürecini tamamlamamış kelimelerdir. Bu şekilde, "henüz sürecini tamamlamamış eş anlamlılar" veya "yakın anlamlılar"ın geçirdiği evreler ve semantik süreç, bütüncül eş anlamlıların geçirdiği sürecin izahında da yardımcı olabilecektir. Nasıl ki, ferdi metaforlar bir süre sonra gelenekleşirse, bu tür kullanımların da bir süre sonra gelenekleşmesi dilde diyalektal eş anlamlılığa yol açabilmektedir.

Bu açıdan bakıldığında Oğuz grubu Türk lehçeleri arasında, meselâ Azerbaycan Türkçesindeki *başa düş-* 'anlamak' örneğinde görüldüğü üzere, zihni ve metaforik süreçli bir eş anlamlılığın mevcudiyeti açıktır. Yine *düşün-* ve *anla-* kelimelerinde görüldüğü gibi, Sovyet Dönemi dil planlamalarından sonra Azerbaycan Türkçesinin standart türüne mahsus bir söz varlığı içinde yerini alan *düşünmek* kelimesi gibi, pek çok örnek, aynı dilin farklı sahalarda kullanılan kelimeleridir. Çoğu kelimenin her bir lehçe veya ağız içerisinde, Leech'in de belirttiği üzere 7 farklı anlam tipi olacaktır. Bu şekilde çok anlamlı bazı kelimelerin anlamları arasındaki kesişmeler, çakışmalar, geçişmeler, diğer yandan Lakoff ve Johnson'daki nüfuz sahaları (Erdem 2000) arasındaki geçişmeler ile de açıklanabilmektedir.

Lyons'un, Persson'ın, Leech'in, Türkmen dilci P. Azimov'un görüşlerinden de eş anlamlılık konusunun temelinde kelimelerin çok anlamlılığının bulunduğu, duygu değeri, sosyal anlam ve ima yollu özdeşlik ile bu yan anlamlardan bazılarının aynı şeyleri anlatır hâle geldiği anlaşılmaktadır. Bu ima yollu özdeşlik, lehçeler arasında söz konusuysa Warren'in diyalektal varyantlılığına da örnek teşkil etmekle birlikte yine meselenin temelinde çok anlamlılık veya alt anlamlılık yatmaktadır. Eş anlamlı gibi görünen unsurların *çek-* ve *tart-* örneklerinde de görüldüğü üzere, soyut ve somut kullanımları açısından nüansları da söz konusu olabilmektedir. Yine eş anlamlı gibi görünen *koş-*, *çap-*, *ılga-* gibi kelimelerin aslında hiponim olabileceği de düşünülmektedir.

Kelimelerdeki bu tür ayrıntılar ise aslında uzun bir geçmişin ve bu geçmiş içerisindeki büyük medeniyetin izlerini taşımaktadır.

Kaynaklar

Akarsu, Bedia

Wilhelm Von Humboldt' da Dil-Kültür Bağlantısı, İstanbul 1984.

Aksan, Doğan

Anlambilimi ve Türk Anlambilimi, Ankara.

Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilim) III. cilt, Ankara 1982.

Anlabilim Anlabilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi, Ankara 1998.

“Eşanlamlılık sorunu ve Türk yazı dilinin eskiliğinin saptanmasında eşanlamlılardan yararlanma”. *Bilimsel Bildiriler 1972*: 531-550, Ankara: TDK 1975.

Türkçenin Sözvarlığı, Ankara 2000.

Arazkulyev, S., S Atanyazov, R. Berdiyev, G. Saparova

Türkmen Diliniñ Gısgaça Dialektologik Sözlüği, Aşgabat.

Atalay, Besim

Divanü Lûgat-it-Türk Dizini “Endeks” IV, Ankara 1991.

Azimov, Pigam

Türkmen Diliniñ Meseleleri, Aşgabat 1969.

Ärnazarov, S.

Türkmen Dilinde Sözleyiş İşlikleri, Aşgabat.

Berdiev, Recep

Türkmen Diliniñ Dialektlerinde ve Gepleşiklerinde İşlikler, Aşgabat.

Çommadov, O.

“Ata dialektiniñ leksika-semantik ayrıntılıkları”. Ata Annanurov (red.), *Dialekt Leksikası*, 61-76, Aşgabat 1980.

Çöñnäyev, Y.

Häzirki Zaman Türkmen Dili (Leksika), Aşgabat 1988.

Erdem, Melek

“Kültürel dil bilimi ve Türkmen Türkçesinde deyim aktarmaları (metaphor) üzerine”. 27 Eylül 2000, *Dördüncü Uluslar Arası Türk Dili Kurultayında Sunulan Tebliğ*, İzmir.

Ergin, Muharrem

Dede Korkut Kitabı II İndeks-Gramer, Ankara 1991.

Goddard, Cliff

Semantic Analysis A Practical Introduction, Oxford: Oxford Uni-

- iversity Press, 1998.
- Guiraud, Pierre
Prof. Dr. Berke Vardar (çev.), *Anlambilim*, Ankara 1984.
- Hamzayev, M. Y.
Türkmen Diliniñ Sözlügi, Aşgabat.
- Kıran, Zeynel
Dilbilim Akımları, Ankara 1986.
- Kuliyev, Sahet
“Türkmen diliniñ leksika-grammatiki sinonimiya meselesine”,
Türk Lehçeleri ve Edebiyatı Dergisi, 12 (Nisan 1997): 69-75, An-
kara 1997.
- Lipka, Leonhard
*An Outline of English Lexicology Lexical Structure, Word Seman-
tics, and Word-Formation*, Tübingen: Niemeyer.
- Lyons, John
Ahmet Kocaman (çev.), *Kuramsal Dilbilime Giriş*, Ankara 1983.
- O’grady, William, Michael Dobrovolsky
Contemporary Linguistic Analysis: An Introduction, Toronto.
- Orucov, Ä. Ä.
Azərbaycan Dilinin İzahlı Lügäti, IV cilt, Bakı 1966-1987.
- Özkan, Nevzat
*Gagavuz Türkçesi Grameri, Giriş-Ses Bilgisi-Şekil Bilgisi-Cümle-
Sözlük-Metin Örnekleri*, Ankara 1996.
- Persson, Gunnar
*Meanings, Models and Metaphors A Study in Lexical Semantics in
English*, Stockholm 1990. Sweden: Almqvist & Wiksell Internati-
onal.
- Ravin, Yael
“Synonymy from a Computational Point of View”. In Adrienne
Lehrer, Eva Feder Kittay (eds.), *Frames, Fields, and Contrasts
New Essays in Semantic and Lexical Organization*, 397-419, New
Jersey 1992.
- Recebov, Ä. Ä.
Dilçilik Tarihi, Bakı 1988.
- Şiräliyev, M. Ş., M. İ. İslamov
Azərbaycan Dialektoloji Lügäti, I. cilt A-L, Ankara.